


МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП



**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ПСИХОДІАГНОСТИКА”
(для бакалаврів)**

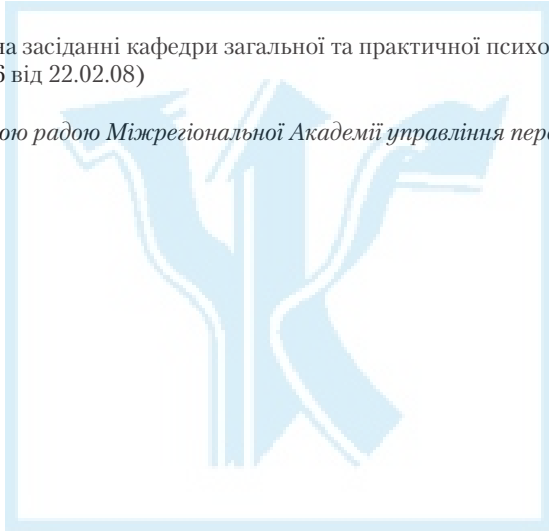
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри загальної та практичної психології
О. Б. Мельничук

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології
(протокол № 6 від 22.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом



МАУП

Мельничук О. Б. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Психодіагностика” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 48 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, зміст самостійної роботи з дисципліни “Психодіагностика”, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів підготовлені відповідно до програми курсу “Психодіагностика”.

Самостійна робота студентів з курсу “Психодіагностика” відіграє важливу роль у навчальному процесі вищого навчального закладу при підготовці фахівців з практичної та медичної психології.

Мета самостійної роботи — сприяти свідомому та творчому засвоєнню теоретичних основ сучасної психодіагностики, формувати стійкий інтерес до психологічних знань у цій галузі та розвивати вміння ефективно їх застосовувати у практичній діяльності психолога.

Завдання вивчення курсу: сприяти розвитку у студентів пізнавальної активності і самостійності в їх навчальній діяльності з певної дисципліни та активуванню процесу самоосвіти під час професійного становлення загалом. Практика виконання самостійних завдань має сприяти глибокому засвоєнню студентами інформації з різних проблем курсу психодіагностики у процесі їх підготовки до семінарсько-практичних занять.

Щоб досягти навчальної мети “Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів з курсу “Психодіагностика” побудовані наступним чином:

- 1) на початку кожної теми подано методичні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів при підготовці до семінарсько-практичних занять;
- 2) виділені основні поняття до кожної теми, які обов'язково мають бути відображені студентом у психологічному словнику термінів;
- 3) визначено питання для самоконтролю знань;
- 4) подано список літератури для обов'язкової роботи з першоджерелами, що передбачає анотування або конспектування вказаних робіт загалом чи їх окремих частин (відповідно до теми та проблем, що розглядатимуться на семінарсько-практичному занятті);
- 5) визначено творчі завдання (проблемні ситуації), що спрямовані на розвиток умінь застосовувати набуті теоретичні знання в практиці психодіагностичної роботи;
- 6) вказано рекомендовану основну та додаткову літературу.

Залежно від профілю спеціальності фахівця, умов організації навчального процесу (денна, заочна, вечірня, дистанційна форми навчання) та часу, визначеного в навчальних планах на семінарсько-практичні заняття з курсу “Психодіагностики”, в кожному окремому випадку можуть відбиратися деякі із запропонованих завдань для самостійної роботи студентів, визначатися процедура виконання цих завдань та оцінювання результатів.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПСИХОДІАГНОСТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Психодіагностика як наука і практична діяльність
1	Психодіагностика як теоретична та практична дисципліна
2	Методи психодіагностики
	Змістовий модуль II. Психодіагностична практика
3	Загальні проблеми психодіагностичної практики
4	Психодіагностика інтелекту
5	Психодіагностика пізнавальних процесів
6	Психодіагностика психологічних властивостей та станів особистості
7	Психодіагностика мотивації
8	Психодіагностика міжособистісних стосунків
9	Психодіагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості
10	Психодіагностика здібностей
11	Малюнкові проби як засіб психодіагностики особистості дитини та дорослого
12	Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці
Разом годин: 155	

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ з дисципліни “ПСИХОДІАГНОСТИКА”

Змістовий модуль І. Психодіагностика як наука і практична діяльність

Тема 1. Психодіагностика як теоретична та практична дисципліна

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам потрібно зосередитися на особливостях становлення предмета загальної психодіагностики, на структурі, завданнях, принципі та стані сучасної психодіагностики. У процесі вивчення рекомендованої літератури варто звернути особливу увагу на зв'язок загальної психодіагностики із загальною, соціальною, диференційною психологією та зв'язок конкретної психодіагностики з медичною, віковою, консультативною, юридичною, військовою психологією, психологією спорту та ін.

Студенти мають ознайомитися з етапами розвитку психодіагностики та з внеском Г. Роршаха, Ф. Гальтона, Дж. Кеттелла, А. Біне, Ч. Спірмена, Г. Еббінгауза та інших у розвиток психодіагностики.

Важливо звернути увагу на два періоди розвитку психодіагностики в Росії та Україні, а також внесок Шпільрейна, М. Басова, П. Блонського, Л. Виготського, В. Блейхера, Л. Бурлачука, А. Лічко у розвиток вітчизняної психодіагностики.

На самостійне опрацювання виносяться питання основних психодіагностичних ситуацій та завдань, а також напрями розвитку сучасної психодіагностики.

Словникова робота: діагностика, психодіагностика, діагностичне обстеження, ситуація клієнта, ситуація експертизи.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що вивчає психологічна діагностика?
2. Які особливості становлення предмета психодіагностики?
3. Які передумови виникнення психодіагностики як науки?
4. У чому полягають основні особливості розвитку психодіагностики як науки в різні періоди ХХ ст.?
5. Розкрийте особливості основних етапів розвитку вітчизняної психодіагностики.

6. Що визначає структуру сучасної психодіагностики?
7. Як пов'язана психодіагностика з іншими напрямками досліджень?
8. Назвіть основні психодіагностичні ситуації. Чим вони визначаються?
9. Як пов'язані основні психодіагностичні ситуації та завдання психодіагностики?

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Бурлачук Л. Ф.* О дилетантстве в психологической диагностике // Вопр. психол. — 1993. — № 5. — С. 116.
2. *Войтко В. И., Гильбух Ю. З.* О некоторых основных понятиях психодиагностики // Вопр. психол. — 1976. — № 4. — С. 18.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Постанова 1936 р. “Про педологічні перекручення в системі Наркомпросів” призвела до майже повної заборони тестової практики в СРСР. Трагічні наслідки цієї постанови широко відомі.

З погляду сучасного розуміння проблеми спробуйте зрозуміти мотивацію авторів постанови. Чи було все-таки в ній раціональне зерно чи це був тільки суто політичний крок? Чи не потребує сучасна вітчизняна психологічна практика деяких обмежень (якщо НІ, то чому; якщо ТАК, то яких саме)?

Завдання 2. Уявіть, що наведені висловлювання адресовані вам. Спробуйте відреагувати на них. Визначте, чи припустимо будь-де непрофесійне чи некоректне використання психодіагностичних методик.

1. Ти можеш мені дати бланки Стенфорд-Біне або ще щось з підготовки до школи? Мій племінник на наступному тижні йде до школи та буде проходити обстеження. Мені хотілося б трохи потренувати його, щоб він зміг показати гарні результати.
2. Для вдосконалення навчання у нашому коледжі нам потрібен IQ-тест, що не враховує впливу міжкультурних відмінностей і дає можливість вимірювати природжений потенціал дитини.
3. Вчора ввечері я відповів на питання інтелектуального тесту, опублікованого в журналі “Ой так!”, і отримав IQ, що дорівнює 80; я думаю, що психологічні тести просто нерозумні.
4. Моя сусідка по кімнаті вивчає психологію. Вона дала мені особистісний тест, за яким я виявилась паранояльною психопаткою.

Мене це так вразило, що я навіть перестала ходити на побачення до свого хлопця.

5. У минулому році ви давали нашим працівникам з дослідницькою метою новий особистісний тест. Ми хотіли отримати його тестові показники для картотеки відділу кадрів.
6. У нашій школі нема психолога, тому вчитель фізкультури, який цікавиться психодіагностикою, проводить у нас факультативні заняття для старшокласників. Йому потрібні методики та ключі, щоб заняття набули практичного характеру.

Завдання 3. Визначте з наведеного списку, якими із названих завдань має володіти психолог, що бере участь у судово-психологічній експертизі.

Діагностика здібностей обвинувачуваних, свідків та потерпілих; визначення мотивів злочину; діагностика їх індивідуально-психологічних та вікових особливостей; визначення рівня розумового розвитку; встановлення обставин злочину; встановлення здатності потерпілих у сексуальних злочинах правильно сприймати та оцінювати характер і значення здійснюваних з ними дій; встановлення причин здійсненого злочину; визначення міри провини звинувачуваного; визначення здатності неповнолітніх звинувачуваних з розумовою відсталістю усвідомлювати значення власних дій і регулювати їх; діагностика рівня девіантності звинувачуваного; визначення можливості здійснення злочину підозрюваним; діагностика емоційно-афективних станів звинувачуваних у момент здійснення злочину; визначення можливості виникнення різних психічних явищ, що перешкоджатимуть адекватному виконанню професійних функцій (в авіації, автомобільному та залізничному транспорті, роботі операторів АС та диспетчерів тощо); визначення наявності чи відсутності у особи в період, що передує смерті, психічного стану, що детермінує самогубство.

Література [3; 6; 10–12; 13; 16–18; 68; 112; 114; 129; 131]

Тема 2. Методи психодіагностики

Методичні вказівки: студенти повинні чітко засвоїти поняття психометрики, основні психометричні вимоги до методик (репрезентативність, надійність, валідність та стандартизація психодіагностичного інструментарію). Знати основні типи даних в психодіагностиці та їх характерні особливості (L-дані, Q-дані, T-дані).

При підготовці до заняття особливу увагу слід звернути на питання рівнів та шкал вимірів (номінальний, ординальний, інтервальний, відношень, абсолютний), а також видів вимірів (нормативний, критеріальний, іпсативний). При вивченні теми та підготовці самостійних завдань студенти мають зосередитися на особливостях взаємозв'язку методології, методів та методик, а також специфіці особливого дослідницького методу — діагностичного, який реалізується в трьох основних діагностичних підходах: об'єктивному, суб'єктивному та проєктивному.

Студенти також повинні добре засвоїти критерії класифікації сучасних психодіагностичних методів. Знати особливості застосування об'єктивного підходу у вербальній та невербальній психодіагностиці, ознайомитися із загальною характеристикою тестів інтелекту, та особистості, спеціальних здібностей, досягнень та креативності. Звернути увагу на особливості суб'єктивного підходу в психодіагностиці, зокрема його реалізацію в опитувальниках, розглянути види опитувальників: типологічні, особистісні, біографічні, інтересів, мотивів, цінностей тощо.

При вивченні теми студенти також повинні: проаналізувати особливості та проєктивний підхід у психодіагностиці; визначити роль наукових праць Ф. Гудінафа, Г. Мюррея, Х. Морган, Р. Роршаха, Л. Франка у розвитку проєктивної психодіагностики; засвоїти поняття про конструктивні, конститутивні, інтерпретативні, катартичні, експресивні, аддитивні методи у проєктивній психодіагностиці.

Особливу увагу слід звернути на специфіку кожного методу психодіагностики та його діагностичні можливості. На самостійне опрацювання виносяться питання адаптації зарубіжних тестів та питання, стосовно проблеми діагностичного підходу і діагностичного методу.

Словникова робота: психодіагностичний метод, об'єктивний підхід, суб'єктивний підхід, проєктивний підхід, метод, методика, вербальні методи, невербальні методи, банк завдань, клінічні методи, експертні методи, кодифікація ознак, П-методики, О-методики, сертифіковані методики, контент-аналіз, матеріал спостереження, протокол спостереження, репертуарні сітки, стандартизовані та хронометричні методики, рейтингові шкали, графічні методи, уніфікована методика, каузометрія, психологічний тест, тести досягнень, тести інтелекту, тести креативності, тести критеріально-орієнтовані, тести особистості, тести спеціальних здібностей, тести групові та індивідуальні, тести вербальні та практичні, тести швидкості та результативні,

тести апаратурні та бланкові, комп'ютерні тести, комп'ютеризовані тести, тест-опитувальник, педагогічні тести, проекція, проєктивні методи, проєктивно-діагностична гра, конструктивні методи, конститутивні техніки, інтерпретативні техніки, катартичні техніки, експресивні техніки, імпресивні техніки, адитивні техніки, рефрактивні техніки, психометрика, репрезентативність, надійність, валідність, шкала достовірності, феномен соціальної бажаності, вимір, надійність-валідність експертних оцінок.

Питання і завдання для самоконтролю

1. У чому сутність психодіагностичного методу?
2. Які основні підходи вирізняють у психодіагностичному методі?
3. Назвіть основні класифікації психодіагностичних методів.
4. Які методи виокремлюють за критерієм завершеності циклу психологічного дослідження?
5. Порівняйте формалізовані та малоформалізовані методи. Що в них спільного та відмінного?
6. Які методи розрізняють за методичним принципом, що лежить в їх основі?
7. Які вимоги висуваються до користувачів психодіагностичних методик?
8. Що таке тест? Які основні компоненти тесту? Визначте основні переваги та недоліки цього методу.
9. Назвіть основні види тестів. У чому полягає проблема адаптації зарубіжних тестів?
10. Що таке проекція? Розкрийте специфічні характеристики різних видів проекції.
11. Які принципи лежать в основі проєктивного дослідження та визначають "проєктивну гіпотезу"? Визначте основні ознаки проєктивних методик.
12. Які види проєктивних методик за Л. Франком?
13. У чому полягає проблема застосування проєктивного підходу в сучасній психодіагностиці?
14. Назвіть основні психометричні вимоги до психодіагностичних методик. Чим зумовлені такі вимоги?

Робота з першоджерелами (анотування літератури)

1. *Ананьев Б. Г.* О методах современной психологии // Психодиагностические методы (в комплексном лонгитюдном исследовании студентов). – Л.: Изд-во ЛГУ, 1976.
2. *Психологическое* тестирование. – 7-е изд. / А. Анастаси, С. Урбина. – СПб.: Питер, 2003. – С. 15–103.
3. *Беллак Л.* О проблемах концепции проекции: Пер. с англ // Проективная психол. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – С. 10–29.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Про які методи психодіагностичного дослідження йдеться мова у наступних фрагментах?

1. Цей метод широко використовується в психодіагностиці особистості. Експертами можуть виступати особи, які добре знають обстежуваного. Головна особливість методу полягає в тому, що його використовують не як опис кількісних виявів властивостей, а як кількісну оцінку їх виявів, а також вираженості тих чи інших елементів поведінки. Результати цього методу фіксують вираженість більш чи менш дрібних елементів поведінки. Узагальнює зафіксовані результати професійний психолог.
2. Спеціалізовані методи психологічного дослідження, за допомогою яких можна отримати кількісну та якісну характеристику досліджуваного явища. Від інших методів дослідження вони відрізняються тим, що передбачають стандартизовану процедуру збору, обробки даних, а також їх інтерпретацію.
3. Різновид попереднього методу, що передбачає оцінювання психіки та поведінки людей не за вербальними питаннями, а на основі виконаних завдань. Для цього обстежуваний отримує серію спеціальних завдань, за підсумками виконання яких робиться висновок про досліджуваний феномен.
4. Цей різновид того ж самого методу ґрунтується на системі завчасно дібраних і перевірених, з погляду валідності та надійності, питань, що дають можливість за відповідями обстежуваних зробити висновки про їхні певні психологічні якості.

Завдання 2. Закінчіть наступні твердження.

1. Констатувальний експеримент виявляє...
2. Діалогічні (інтерактивні) техніки, на відміну від об'єктивних тестів,
3. Контент-аналіз як психодіагностична процедура передбачає...

Завдання 3. Скласти методику, наведені у списку, за трьома основами: а) метою використання; б) процедурою проведення; в) змістом.

Тести професійного відбору, практичні тести, тести досягнень, соціометричні методики, групові тести, тести профпридатності, вербальні тести, графічні тести, тести міжособистісних стосунків, тести інтересів, тести установок, тести здібностей, особистісні тести, тести емоційної регуляції, апаратурні методики, проєктивні тести, діагностика готовності до школи, клінічні тести, індивідуальні тести, тести конформності, тести психологічної сумісності, опитувальники, тести “олівець-папір”, інтелектуальні тести, тести діагностики темпераменту.

Завдання 4. Об'єднайте названі параметри у дві групи, що характеризують особливості індивідуального та групового тестування. Пояснить переваги та недоліки обох видів обстеження.

Врахування індивідуальних особливостей; можливість одночасного тестування великих груп; неможливість врахування випадкових факторів (хвороба, втома, емоційний дисфорти); можливість досягнення взаєморозуміння з обстежуваним; роздавання завдань по мікрофону; отримання великого обсягу даних; можливість спостереження за тим, як виконується завдання; розробка стандартизованих програм тестування; роздавання завдань в максимально формалізованому вигляді; використання складних категорій відповідей; спрощення функцій експериментатора; можливість використання проєктивних методик; спрощення інструкції; одноманітність умов проведення обстеження; об'єктивність при обробці даних; обробка результатів комп'ютерним способом; економія тестового стимульного матеріалу; легкість збору даних; швидкість збору даних (економія часу); малий репертуар форм завдань; застосування гнучких тестових завдань.

Завдання 5. Виберіть правильний варіант. Обґрунтуйте свою відповідь.

Проєктивне дослідження найчастіше — це:

- а) інтуїтивне;
- б) творче;
- в) алгоритмізоване;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді правильні.

Завдання 6. Які діагностичні судження можна зробити на основі наступних малюнків?



Рис. 1. Малюнок неіснуючої тварини обстежуваної Олександри, 25 років

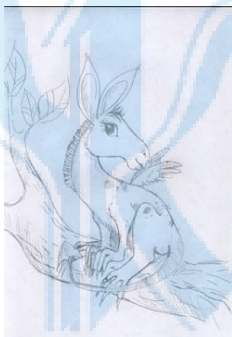


Рис. 2 Малюнок неіснуючої тварини обстежуваної Ірини, 18 років



Рис. 3. Малюнок неіснуючої тварини обстежуваної Ольги, 19 років

Розповідь про тварину: Флаер не має постійного місця проживання, як і всі інші Флаери, що народились у казковій країні Флайрандії. Флаер літає по всьому світу і допомагає тим людям, що знаходяться в біді. Його довгий носик є символом цієї допомоги всім-всім.

Флаер любить чистоту і красу, порядок і любов. До цього він закликає всіх, кому допоміг, і тих, кому лише збирається допомогти.

Флаер полюбляє довго спати, бо вважає, що саме сон робить його здоровим, сильним і покращує настрої.

Флаер дуже любить їсти, але ніколи не їсть занадто. Особливо йому до вподоби фрукти, солодощі, овочеві салати та смажена картопля. (В тексті збережено мовні стилістичні особливості автора малюнка.)



Рис. 4. Малюнок неіснуючої тварини обстежуваного Сергія, 15 років

Розповідь про тварину: Dimbos – лісовий мешканець, дуже добрий, але не дуже довірливий, любить купатися в прохолодній, нічній воді, всипаній золотом осені, що виблискує від місячного сяйва. Обождує жувати трюфелі, спостерігаючи за навколшинім світом, постійно щось чи когось шукаючи, але при цьому завжди залишається самотнім. Мрія – пожити в горах і покуштувати яблука. (В тексті збережено мовні стилістичні особливості автора малюнку.)

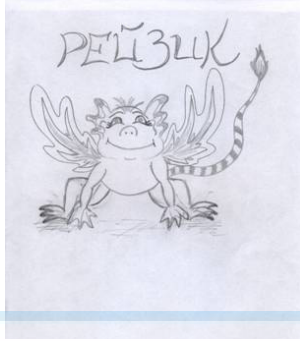


Рис. 5. Малюнок неіснуючої тварини обстежуваної Катерини, 20 років

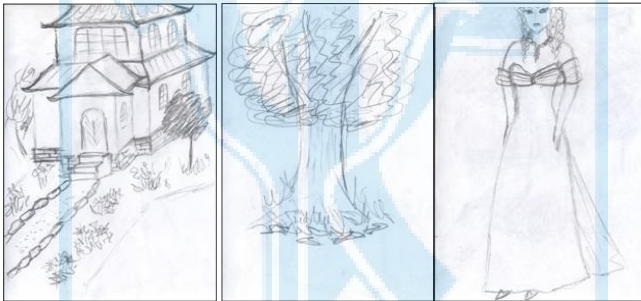


Рис.6. Малюнок обстежуваної Марини, 21 рік (“Дім – Дерево – Людина”)

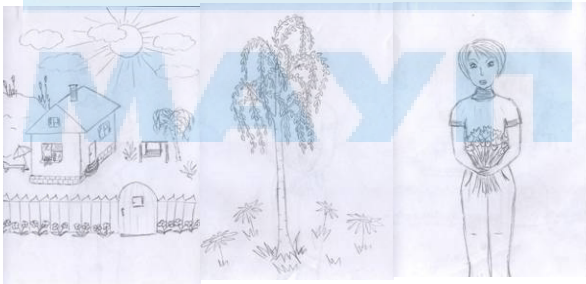


Рис.7. Малюнок обстежуваної Лідії, 16 років (“Дім – Дерево – Людина”)



Рис.8. Малюнок обстежуваного Юрія, 34 роки (“Дім – Дерево – Людина”)

Література [1–3; 5–7; 9; 13; 15–19; 21; 22; 25; 26; 34; 41; 43; 44; 50; 53; 56; 68–71; 86; 89; 95; 106; 107; 109; 116; 118; 119; 120; 129; 131; 136; 140; 147; 155; 161].

Змістовий модуль II. Психодіагностична практика

Тема 3. Загальні проблеми психодіагностичної практики

Методичні вказівки: студенти мають добре засвоїти зміст факторів, що впливають на результати психодіагностичного обстеження, знати характерні особливості основних змінних (ситуативної, мети дослідження, змінної тестового завдання, змінної особистості обстежуваного та особистості психолога), вміти схарактеризувати основні артефакти.

Студенти повинні чітко засвоїти зміст поняття “психологічний діагноз”, а також навчитися виокремлювати його істотні особливості. При підготовці до семінарсько-практичних занять та виконанні завдань самостійної роботи особливу увагу слід приділяти питанням компонентів психологічного діагнозу. Важливо вміти: чітко аналізувати зміст понять “діагностичні ознаки” та “діагностичні категорії”, характеризувати основні етапи психодіагностичного процесу; виділяти та аналізувати помилки психолога, які можуть виникати при реалізації того чи іншого етапу постановки психологічного діагнозу.

Самостійна робота передбачає активізацію у студентів знань про основні етапи постановки діагнозу та етичні аспекти психодіагностичного обстеження.

На самостійне опрацювання винесено питання взаємовідношення понять “практичний запит” та “психологічна проблема” у пси-

ходіагностиці. Студенти повинні знати специфіку та вміти обґрунтувати необхідність реалізації експрес-діагностики та тривалої діагностики в психодіагностичному обстеженні.

Словникова робота: артефакт, діагностичне обстеження, інструментальна помилка, мотиваційні перекручення, помилка діагноста, психологіка обстежуваного, психологічна дистанція, психопрофілактика в психодіагностиці, типологічна селекція, екстраполяція закономірностей, психологічний діагноз, діагностичні ознаки, діагностична категорія, діагностичні фактори, якісний аналіз, описово-симптоматична діагностика, оцінне порівняння, оцінне судження, принцип комплексної діагностики, причинна діагностика, порівняльне рішення, факторне навантаження, ширина поля прогнозу.

Питання і завдання для самоконтролю

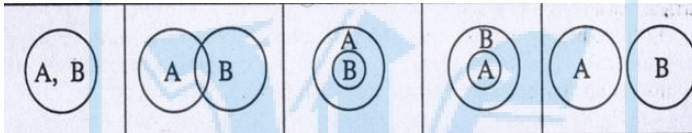
1. Які змінні впливають на результати психодіагностичного обстеження?
2. Розкрийте характерні особливості ситуативної змінної.
3. Визначте основні особливості врахування змінної мети в психодіагностичному обстеженні.
4. Як практичний психолог має реагувати на вплив змінної тестового завдання при організації психодіагностичного обстеження?
5. Що таке психологіка обстежуваного? Як має реагувати на неї практичний психолог під час психодіагностичного обстеження?
6. Як змінна особистості психолога може вплинути на результати дослідження?
7. Що таке артефакт? Які детермінанти артефактів?
8. У чому сутність поняття “психологічний діагноз”? Визначте схожість та відмінність клінічного та психологічного діагнозів?
9. Назвіть основні етапи психодіагностичного процесу.
10. Розкрийте зміст етапу збору діагностичних даних.
11. Розкрийте зміст етапу переробки та інтерпретації діагностичних даних.
12. Розкрийте зміст етапу прийняття рішення.
13. Назвіть можливі помилки при постановці психологічного діагнозу.
14. Які основні етичні аспекти психодіагностичного обстеження дорослих і дітей у різних психодіагностичних ситуаціях?

Робота з першоджерелами (анотування)

1. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. — М., 1994. — 163 с.
2. Тарасов К. Е., Великов В. К., Фролова А. И. Логика и семиотика диагноза (методологические проблемы). — М.: Медицина, 1989. — 272 с.
3. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1. У якому із зазначених відношень знаходяться пари понять:



1. а) діагноз — б) психологічний діагноз;
2. а) психологічний діагноз — б) клінічний діагноз;
3. а) діагностичні ознаки — б) діагностичні категорії;
4. а) симптоматичний діагноз — б) типологічна діагностика;
5. а) психологічний діагноз — б) якісний аналіз даних;
6. а) психологічний діагноз — б) психодіагностичне обстеження.

Завдання 2. Проаналізуйте зміст наведених фрагментів щодо поняття “психологічний діагноз”.

1. У практичній психології термін “діагноз” — як констатація кількісної та якісної характеристики ознаки.
2. У зарубіжній психології і психометриці поняття “діагноз” є похідним від процедур тестового виміру і не має, по суті, самостійного значення. Психологічна діагностика визначається як “ідентифікація психологічних характеристик індивіда за допомогою спеціальних методів”.
3. У роботах, присвячених дитячому розвитку, Л. С. Виготський поставив питання про сутність і специфіку психологічного діагнозу на основі практики педологічного консультування. Перші ж дослідження виявили дві характерні особливості: підміну психологічного діагнозу медичним і схильність до емпіричного опису виявів неблагополуччя (“переказ скарг”). Питання про психологічний діагноз він пропонував розглядати у контексті вікової пе-

ріодизації, специфіки розвитку на різних вікових етапах. Врахування особливостей всього психологічного онтогенезу. Особливе місце при цьому займає вияв каузально-динамічних зв'язків з джерелами та умовами виникнення неблагополуччя.

4. Л. С. Виготський не ставив головним питання психологічного діагнозу негативних чи хворобливих виявів навіть при аномалії розвитку. Він зазначав: “Діагноз завжди повинен враховувати складну структуру особистості”. В практичному плані це означало необхідність двостороннього аналізу: як у напрямі “розчленування психологічних функцій”, так і в напрямі встановлення “складних структурних та функціональних зв'язків між розвитком окремих сторін особистості дитини”. У пізніших його працях зазначені вимоги до вікового діагнозу доповнені тезою про необхідність аналізу зони найближчого розвитку.
5. Поняття психологічного діагнозу зближується з поняттям прогнозу розвитку. В межах консультативної практики йдеться про умовно-варіантний прогноз, маючи на увазі при цьому можливі лінії подальшого розвитку дитини у випадку реалізації різних умов.

Завдання 3. З якою проблемою зіштовхується психолог у кожній ситуації? Якби ви були практичним психологом, яку програму психодіагностичного обстеження склали б? Які методики психологічної діагностики ви застосували б у цьому випадку?

1. Підліток, який до недавня відзначався стійкою позитивною поведінкою і відносинами з навколишніми, раптом утік з дому. Батьки розшукали хлопчика у підвалі одного з будинків у компанії бомжів. Стурбовані його поведінкою, вони привели підлітка на консультацію до психолога.
2. Дев'ятий клас раптово став “некерованим”, хоча випадків відкритого групового опору чи опору лідерів класу не було відзначено. Однак учитель відчував приховане методичне опертя будь-яким педагогічним впливам у формі ригідної поведінки, мовчання, нудьги, відсутності емоційно-зацікавленого ставлення учнів до включеності у процес навчання. Вчитель вирішив звернутися за допомогою до психолога.

Завдання 4. Вам потрібно провести психологічне обстеження готовності дитини до навчання у школі. Опишіть, як ви організуєте дослідження з обов'язковим урахуванням основних змінних, що впливають на результати психодіагностичного обстеження.

Завдання 5. Виберіть правильні відповіді із запропонованих варіантів. Обґрунтуйте свою думку.

У разі, якщо результати психодіагностичного обстеження, особливо неблагополучні, то: а) обов'язково повідомляються самому клієнту; б) доводяться до відома зацікавлених в обстеженні осіб (батьків, учителів, керівників); приховуються від клієнта; г) повідомляються клієнтові в етично м'якій формі, що орієнтує на самостійне прийняття необхідних рішень; д) усі відповіді правильні; е) усі відповіді неправильні.

Література [2–4; 7; 10–12; 13; 15; 29; 58; 59; 62; 68; 69; 79; 89; 91; 92; 97; 139; 142]

Тема 4. Психодіагностика інтелекту

Методичні вказівки: під час підготовки до семінарсько-практичного заняття та виконання завдань для самостійної роботи студенти повинні засвоїти поняття “інтелект”, знати основні підходи до вивчення інтелекту, орієнтуватись у психологічних теоріях та концепціях інтелекту. Важливим є засвоєння впливу різноманітних факторів на інтелект особистості. Особливу увагу слід приділити психометричним методам вивчення інтелекту; студенти повинні вміти аналізувати структурні особливості конкретних тестових методик, знати їх діагностичне значення. Особливу увагу слід приділити вивченню особливостей використання у практичній психодіагностиці конкретних тестів інтелекту — тесту Біне-Сімона, тесту Г. Айзенка, тесту Дж. Равена, а також технологію використання тесту Д. Векслера.

На самостійне опрацювання виносяться питання розподілу тестових оцінок інтелекту та передумов і детермінант інтелекту.

Словникова робота: інтелект, коефіцієнт інтелекту, теорії IQ, психометричні методи виміру інтелекту, тести інтелекту.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що таке інтелект?
2. Назвіть основні підходи до визначення цього поняття. Порівняйте їх.
3. Назвіть основні теорії інтелекту. В чому їх відмінність?
4. Назвіть психометричні методики діагностики інтелекту.

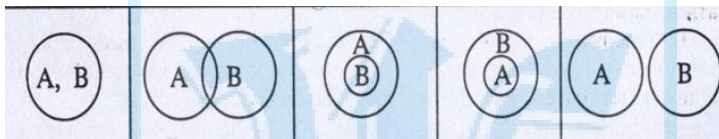
5. Які фактори розвитку інтелекту має врахувати психолог при організації психодіагностичного дослідження інтелекту підлітка (дорослого)?

Робота з першоджерелами (анотування)

Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. — 2-е изд., перераб. и доп. — СПб.: Питер, 2002. — 272 с.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1. У якому із зазначених відношень знаходяться пари понять:



1. а) інтелект — б) вербальний інтелект;
2. а) вербальний інтелект — б) невербальний інтелект;
3. а) інтелект — б) розумовий розвиток;
4. а) інтелект — б) мислення;
5. а) інтелект — б) спадковість;
6. а) інтелект — б) соціальне середовище.

Завдання 2. Чи однакові за значенням та вживанням зазначені терміни: інтелект, мислення, розум, менталітет, знання, мудрість, освіченість, поінформованість, інтелігентність, розуміння, обізнаність, ерудиція.

Завдання 3. Які з наведених висловлювань помилкові і чому?

1. Інтелект — відносно стійка структура розумових здібностей.
2. Систему інтелекту визначають мисленнєві здібності (системоутворювальний фактор), атенційні, мнемічні, імажинативні та ін.
3. Інтелект людини не можна оцінити на основі спостереження за результативністю її діяльності чи успішністю виконання розумових тестів.
4. І вербальний, і невербальний інтелект однаково пов'язані з практикою.

Завдання 4. Прочитайте наведений уривок. Узагальніть історичні спроби означити межі поняття “інтелект”. Сформулюйте сучасне визначення інтелекту.

Змістовий образ інтелекту заданий у концепції Платона. Згідно з Платоном, інтелект — це те, що відрізняє людську душу від тваринної. Нус — надіндивідуальний за природою творчий початок, що включає інтуїцію і наближає людину до божественного світу. Арістотель поряд з таким інтелектом допускає існування пасивного, перехідного смертного інтелекту. В подальшому ранг інтелекту ніби весь час понижується. Він починає розглядатись як здібність людини до пізнання (природжена чи набута). Функції інтелекту операціоналізуються, стають все більш земними, щоб не сказати утилітарними. Робляться спроби звести інтелект до вузької здібності пристосування, до вирішення більш практичних завдань. У психології починається смуга виміру інтелекту як деякої операційно-технічної функції, і вчені, усвідомлюючи обмеженість, а часом і беззмістовність таких процедур, не без ехидності визначають інтелект як те, що вимірюється за допомогою тестів на інтелект (кількість таких тестів понад сто). В зоопсихології та етології нині ведуться пошуки інтелекту навіть у внутрішньому інстинктивних форм поведінки. (В. П. Зінченко, Е. Б. Моргунів).

Завдання 5. Визначте програму діагностики інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі. Які психометричні тести може використати психолог у цій діагностичній ситуації? Обґрунтуйте свою відповідь.

Література [1; 3–5; 14; 22–24; 27; 33; 36; 39; 56; 60–65; 76; 90; 100; 107; 114; 115; 127; 129; 138; 140; 145; 151; 156; 164]

Тема 5. Психодіагностика пізнавальних процесів

Методичні вказівки: у цій темі вивчаються питання діагностики пізнавальних процесів особистості. Студенти повинні засвоїти характерні особливості методів та методик діагностики атенційних, перцептивних, мнемічних, імажинативних процесів та мислення і розумового розвитку.

При підготовці до занять студенти мають опрацювати особливості роботи психолога з методиками діагностування пам'яті (“Впізнання фігур”, “Оперативна пам'ять”, “Образна пам'ять” та ін.), уваги (“Коректурна проба”, “Таблиці Шульце” та ін.), логічного мислення (“Прості аналогії”, “Складні аналогії”, “Порівняння понять”, “Числові ряди”, “Виключення зайвого” та ін.).

На самостійне опрацювання виносяться питання щодо діагностики імажинативних здібностей особистості.

Словникова робота: особливості пізнавальної сфери особистості: індивідуальні якості, перцептивні, мнемічні, імаженативні, атенційні здібності, розумовий розвиток.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте характерні особливості методів діагностики атенційних здібностей особистості.
2. Розкрийте характерні особливості методів діагностики мнемічних особливостей особистості.
3. Розкрийте характерні особливості методів діагностики мислення та розумового розвитку особистості.
4. Розкрийте характерні особливості методів діагностики перцептивних здібностей особистості.
5. Розкрийте характерні особливості методів діагностики імажинативних здібностей особистості.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Батьки молодшого школяра скаржаться на його неухважність та слабку пам'ять. Саме це вони визначають як причини невстигання дитини в школі. Визначте програму психологічної діагностики цих пізнавальних процесів учня.

Завдання 2. Складіть програму психологічного обстеження пізнавальної сфери учнів четвертих класів. Які особливості пізнавальних здібностей дітей цього віку потрібно враховувати при формуванні класів у середній школі? Обґрунтуйте свою відповідь.

Література [3–5; 14; 17; 18; 22; 39; 56; 61; 63; 107; 129]

Тема 6. Психодіагностика психологічних властивостей та станів особистості

Методичні вказівки: при вивченні теми студенти мають звернути особливу увагу на феноменологію, структуру та поняття динаміки розвитку особистості. Чітко засвоїти особливості типологічної діагностики та діагностики рис особистості. Знати особливості методів діагностики особистості, їх переваги та недоліки. Більш ґрунтовного вивчення та аналізу потребує метод особистісних опитувальників. У процесі аналізу змісту цього питання особливу увагу потрібно звернути на: 1) поняття методу особистісного опитувальника, його

специфічні характеристики; 2) види опитувальників; 3) форми питань та подання даних в опитувальниках; 4) проблему вірогідності особистісних опитувальників та фактори, що детермінують відповіді на запитання — фальсифікація та установки на відповіді, особливості розуміння питань та змінність відповідей, а також — явище психометричного парадоксу.

Особливу увагу слід звернути на особливості роботи психолога з деякими опитувальниками — Я. Стреляу, Р. Кеттелла, ММРІ, Г. Шмішека; а також роботи з методиками “САН”, “Шкала самооцінки” Ч. Спілбергера та Ю. Ханіна, тестом конфліктності К. Томаса.

На самостійне опрацювання виноситься питання психологічної характеристики особистості.

Словникова робота: особистість; тип особистості; риса особистості; фізичний розвиток, емоційний розвиток, когнітивний розвиток, соціальний розвиток, моральний розвиток особистості; життєвий план особистості, тип атрибутів, Я-концепція; особистісний опитувальник; психометричний парадокс.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які сфери застосування анкет та опитувальників? У чому основні недоліки цих методів?
2. Назвіть основні види особистісних опитувальників.
3. Що таке психометричний парадокс?
4. Схарактеризуйте ММРІ. Основні правила аналізу та інтерпретації цього опитувальника.
5. Виберіть по одному особистісному опитувальнику кожного виду (типологічні, окремих рис, мотивів, інтересів, цінностей та установок) і схарактеризуйте його.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. *Айзенк Г. Ю.* Структура личности: Пер. с англ. — СПб.: Ювента; М.: КСП+, 1999.
2. *Соколова Е. Т.* Проективные методы исследования личности. — М.: МГУ, 1980.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Англійський етнограф Е. Локк запропонував для опису особистості складну концептуалізацію, в якій перехрещуються кілька різних параметрів:

- 1) внутрішній чи зовнішній локус контролю — уявлення про положення індивіда в його поведінковому середовищі;
- 2) активність чи пасивність — сприймається “Я” контролююча чи підконтрольна інстанція;
- 3) час — детермінанти людської поведінки визначаються більше в минулому, теперішньому чи майбутньому;
- 4) простір — де саме локалізується “Я”.

Проаналізуйте позицію автора, наскільки така схема аналізу особистості є повною та завершеною; чи можна опиратися на її положення в психодіагностиці особистості. Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 2. Уважно прочитайте наведений уривок. Якби ви були практичним психологом, яку програму психодіагностичного обстеження особистості склали б? Які методики психологічної діагностики ви могли б застосувати в цьому випадку? Обґрунтуйте свою відповідь.

До психолога за допомогою звернувся підліток 14 років.

“Що за життя у мене? Чому так багато болю приносять “навколишні”? Це жахливе почуття, коли ти нікому не подобаєшся, бач, маєш своє Я.

Я — сильна, самостійна особистість. Мені огидні будь-які вияви слабкості, нерішучості, залежності. Рідні, друзі, вчителі, знайомі — всі ніби знущаються з мене, коли починають переконувати в своєму. Мене нудить від людей, які скиглять, шукають підтримки, просять порад, не знають як діяти. Моя мета — досягти вершин успіху незалежним одинаком. Рішуче відкидати все те, що заважає досягненню мети, не піддаватися почуттям. Невже я так багато прошу? — Не чіпати мене! Я знаю, чого я хочу. Мабуть треба стати комп’ютером, щоб не зважати на інших. Я їх ненавиджу.

Де знайти вихід справедливого облаштування світу?!”

Література [4; 7; 14; 19; 35; 38; 45; 84; 94; 97; 100; 101; 117; 125; 128; 130; 133; 134; 147; 148; 151; 154; 158; 164; 165]

Тема 7. Психодіагностика мотивації

Методичні вказівки: студенти повинні чітко засвоїти поняття “мотиви”, “мотивація” та “мотиваційна сфера” особистості. Проаналізувати основні моделі мотивації: змістовні та процесуальні, основні підходи до класифікації мотивів.

Для глибшого розуміння сутності особливостей психодіагностики мотивації варто акцентувати увагу на основних показниках мотива-

ції, індикаторах мотивації, що опосередковують процеси та критерії мотивації.

Окремо слід зупинитися на особливостях прямих та непрямих методів психодіагностики мотиваційної сфери особистості, відзначити переваги та недоліки кожної із цих груп методів.

Студенти повинні уміти виокремлювати особливості здійснення діагностики мотивів в різних сферах — освіти, праці, спорту тощо.

На самостійне опрацювання виносяться питання зв'язку мотивації та діяльності, а також питання фальсифікації та установок на відповіді в процесі психодіагностики мотивів.

Словникова робота: мотив, мотивація, потреба, інтерес, прагнення, наміри, ціль; розвиненість мотиваційної сфери, гнучкість мотиваційної сфери, ієрархізованість мотиваційної сфери; мотивація досягнення; мотивація схвалення; мотивація афіліації.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Порівняйте зміст понять “мотив”, “мотивація”, “мотивування”.
2. Визначте характерні особливості прямих методів психодіагностики мотивів.
3. Визначте особливості непрямих методів психодіагностики мотивів.
4. Яка мета використання методики “Тест гумористичних фраз” і основні напрями інтерпретації відповідей?

Робота з першоджерелами (анотування)

1. *Хеккхаузен Х.* Мотивация и деятельность: Пер. с нем. — М.: Педагогика, 1986.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1. Ефективна робота працівника значною мірою залежить від задоволеності роботою. Це можливо, якщо він орієнтований на зміст праці, коли працює в сприятливих умовах, у нього гарно організоване робоче місце і трудовий процес; сприятливі відносини з керівником та колегами, достатні матеріальні винагороди (рівень заробітної плати); є перспектива професійного росту тощо.

Розробіть програму вивчення задоволеності працівників підприємства (торгова організація, будівельна організація, готельний бізнес) мікрокліматичними умовами праці, змістом діяльності, стосунками з керівниками та колегами, можливістю професійного росту.

Завдання 2. Відомо, що в дошкільному віці найбільшою спонукальною силою наділені ігрові мотиви, а в молодшому шкільному — навчальні. Для ефективного навчання та розвитку дитини важливо знати, які мотиви домінують в мотиваційній сфері майбутнього першокласника — ігрові чи навчальні, оскільки при низькому розвитку навчальної мотивації дитина може не приймати поставленого перед нею навчального завдання.

Розробіть програму діагностики особливостей розвитку мотиваційної сфери дітей, які вступають до школи, спрямованої на виявлення її домінування ігрового чи пізнавального мотивів.

Література [3; 4; 6–8; 17; 27; 28; 31; 37; 40; 42; 47; 73; 78; 80; 82; 83; 85; 93; 96; 108; 110; 117; 127; 135; 143; 146]

Тема 8. Психодіагностика міжособистісних стосунків

Методичні вказівки: в процесі підготовки до семінарсько-практичного заняття та для виконання самостійних завдань студентам важливо актуалізувати свої знання із соціальної психології, щодо проблем міжособистісних стосунків; структури взаємодії та спілкування людей: поведінковий, афективний, когнітивний компоненти; симпатій — антипатій в міжособистісних стосунках; сумісності — несумісності осіб в умовах взаємодії; факторів взаємодії осіб: соціологічний (соціально-економічний статус та ін.), соціально-психологічний (ціннісні орієнтації, цілі, позиції, міжособистісний статус і т. п.), психологічний (стереотип поведінки), психофізіологічний (темперамент, емоційність, реактивність та ін.); міжособистісних стосунків у подружніх парах; стосунків у системі “батьки-діти”.

Студенти також мають засвоїти критерії, за якими здійснюється систематизація методичних прийомів дослідження міжособистісних стосунків на основі: а) об'єкта (діагностика діадних стосунків, внутрішньо групових процесів, стосунків між групами та ін.); б) завдань, що вирішуються у дослідженні (діагностика групової згуртованості, сумісності тощо); в) структурних особливостей методик (опитувальники, проєктивні, соціометрія та ін.); на основі вихідної точки відліку діагностики міжособистісних стосунків (виявлення суб'єктивних переваг, особистісних характеристик учасника спілкування, суб'єктивного відображення учасника стосунків і т. д.). Окрему групу можуть становити методики непрямого оцінювання міжособистісних стосунків, що ґрунтуються на виявленні у соціальній

психології закономірностях впливу емоційного ставлення, головним чином на невербальну поведінку та паралінгвістичні параметри (наприклад, методики, що ґрунтуються на закономірностях проксемічної поведінки людей — вибір суб'єктом положення у просторі стосовно іншої особи чи групи осіб залежить від його міжособистісних стосунків — позитивне емоційне ставлення виявляється у виборі ближчої відстані). Ці знання є важливими у практичній психодіагностиці, оскільки дають можливість оцінити адекватність методики завданням того чи іншого дослідження.

На самостійне опрацювання виносяться питання міжособистісних конфліктів як об'єкта психодіагностики, особливості здійснення діагностики конфліктів у різних сферах (освіта, виробництво, спорт тощо) та її зв'язку з психопрофілактикою конфліктів.

Словникова робота: міжособистісні стосунки, соціометрія, соціометричний критерій, параметричні та непараметричні соціометричні критерії, соціоматриця, соціограма, референтометрія.

Питання і завдання для самоконтролю

1. З якою метою може проводитися діагностика міжособистісних стосунків у трудовому колективі, класі?
2. Що таке “соціометрія”? Опишіть форми соціометричної процедури. Як складаються соціометричні картки? Як проводять аналіз соціоматриці і будують соціограму?
3. Які характеристики можна отримати за допомогою опитувальника Т. Лірі?
4. Порівняйте опитувальники А. В. Варга, В. В. Століна, Е. Г. Ейдемільера.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. Жуков Ю. М. и др. Диагностика и развитие компетентности в общении. — М., 1990. — 104 с.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Вивчення особливостей міжгрупової та внутрішньогрупової взаємодії є важливим напрямом роботи практичного психолога в організації, що сприяє виявленню деяких особливостей психологічного клімату.

Визначте процедуру опитування для вивчення групових відносин у трудовому колективі.

Завдання 2. Вихователька підготовчої групи дитячого садка звернулася до психолога з проханням допомоги подолати конфліктну поведінку деяких дітей.

Якби ви були психологом у цьому дитячому садку, то яку б розробили програму вивчення конфліктної поведінки дітей. Обґрунтуйте свою відповідь з урахуванням вікових особливостей дітей та факторів, які можуть детермінувати конфліктність у цей період.

Література [3; 5; 6; 14; 15; 17; 18; 21; 27; 51; 52; 73; 117; 124; 149; 156]

Тема 9. Психодіагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості

Методичні вказівки: у процесі підготовки до семінарсько-практичного заняття та для успішного виконання завдань самостійної роботи студенти мають звернути увагу на зміст понять “індивідуальна свідомість” та “самосвідомість”, розкрити їх структурні компоненти та особливості вияву.

Слід ознайомитися з психодіагностичними методами, що використовуються в практиці дослідження як індивідуальної свідомості, так і самосвідомості. Особливе місце серед цих методів і технік посідає метод “Репертуарних ґрат” Дж. Келлі. З’ясувати, що є підґрунтям техніки репертуарних ґрат, відзначити її відмінності щодо інших технік суб’єктивного шкалювання, виокремити принципи її складання. Самостійно студенти опрацьовують поняття когнітивної диференційованості.

Словникова робота: індивідуальна свідомість, самосвідомість, метод репертуарних ґрат, репертуарна матриця, техніка суб’єктивного шкалювання, семантичний диференціал, стандартизовані самозвіти.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які особливості “Я-концепції” відображаються на її психодіагностиці?
2. Назвіть основні види діагностичних методів, що спрямовані на виявлення особливостей індивідуальної свідомості та самосвідомості.
3. Схарактеризуйте опитувальники діагностики самоставлення В. В. Століна та С. Р. Панталеєва.
4. У чому специфічні особливості семантичних методів діагностики самосвідомості, що відрізняють їх від опитувальників?

5. Які переваги репертуарних особистісних методик перед іншими семантичними методами?
6. Визначте значення проєктивних методик у психодіагностиці індивідуальної свідомості та самосвідомості.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. — М., 1987. — 234 с.
2. Похилько В. И., Федотова Е. О. Техника репертуарных решеток в экспериментальной психологии личности // Вопр. психол. — 1984. — № 3. — С. 151–157.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Для вивчення ідентифікації використовують метод аналізу Я-висловлювань. Наприклад, обстежуваному пропонують таку інструкцію: “Розкажіть що-небудь про себе”. Отриманий матеріал опрацьовують методом контент-аналізу. Прочитайте наведений уривок. Виділіть в тексті Я-висловлювань характеристики “Я” обстежуваного (світоглядні, соціальні, моральні тощо).

Текст Я-висловлювань: “Ну, навчаюсь в ліцеї. Взагалі людина звичайна, займаюсь спортом. У свій час навчався в музичній школі. Що ще... веселий. Взагалі-то друзі якомсь мене весь час чомусь вибирають лідером. А так — звичайна людина. Я вважаю, що я звичайний, вони думають, що ні”.

Завдання 2. Для вивчення особливостей Я-концепції часто використовують проєктивні методики. Уважно розгляньте малюнки (9 і 10). Які особливості Я-концепції учня на вашу думку слід виділити? Обґрунтуйте свою відповідь.

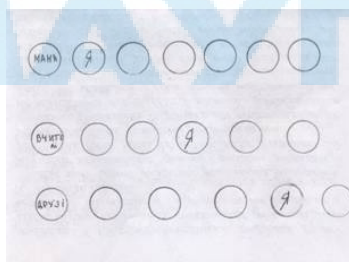


Рис.9. Малюнок обстежуваного Михайла, 11 років (Символічні завдання на вияв соціального “Я”)



Рис. 10. Малюнок обстежуваного Михайла, 11 років (“Я-реальне, Я-ідеальне”)

Завдання 3. Уважно розгляньте наведені нижче малюнки (11, 12, 13, 14 та 15). Які особливості Я-концепції цих обстежуваних ви можете виділити? Обґрунтуйте свою відповідь.



Рис.11. Малюнок обстежуваного Андрія, 16 років (“Неіснуюча тварина”)



Рис.12. Малюнок обстежуваного Кирила, 29 років (“Неіснуюча тварина”)

Розповідь про тварину: “Живе на пісчаній місцевості до 3-х років. Живиться хробаками, метеликами. Нічна тварина, сіро-чорного забарвлення, гребінь яскраво-червоного кольору. Віддає перевагу самотинному життю. (У тексті збережено мовні стилістичні особливості автора малюку.)

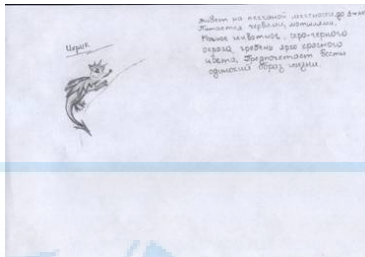


Рис.13. Малюнок обстежуваної Тетяни, 30 років (“Неіснуюча тварина”)



Рис.14. Малюнок обстежуваного Олексія, 15 років (“Неіснуюча тварина”)



Рис.15. Малюнок обстежуваної Ліни, 19 років (“Неіснуюча тварина”)

Література [3; 4; 6; 14; 15; 53; 148; 154]

Тема 10. Психодіагностика здібностей

Методичні вказівки: при підготовці до занять слід належну увагу звернути на теоретичне обґрунтування діагностики здібностей у працях Б. Ананьєва, О. Леонтєва, В. Мясіщева, С. Рубінштейна. Важливим є повторення класифікації здібностей та їх рівнів.

Необхідно ґрунтовно проаналізувати гуманістичну спрямованість методів дослідження здібностей. Виокремити основні особливості роботи психолога з тестами діагностики загальних та спеціальних здібностей, проаналізувати сфери застосування тестів здібностей.

Словникова робота: здібність, загальні здібності, спеціальні здібності, репродуктивні здібності, творчі здібності, тести креативності.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості теоретичних підходів до проблеми діагностики здібностей у вітчизняній психології.
2. Визначте характерні особливості методів психодіагностики здібностей.
3. Визначте особливості застосування методів діагностики здібностей.
4. Розкрийте особливості застосування тестів творчих здібностей у різних сферах.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. *Теплов Б. М.* Способности и одаренность / Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер и В. Я. Романова. — 2-е изд. — М.: “ЧеРо”, 2002. — С. 262–273.

Творчі завдання та проблемні ситуації:

Завдання 1. Ефективна робота працівника значною мірою залежить від його професійної придатності.

Розробіть програму вивчення професійної придатності працівників підприємства (торгова організація, будівельна організація, готельний бізнес).

Завдання 2. Відомо, що особистість психолога є однією з важливих змінних психодіагностичного обстеження, що впливають на його результати. Ефективна робота психолога-діагноста визначається низкою загальних та спеціальних здібностей. Які, на вашу думку, здібності психолога є важливими у його професійній діяльності?

Розробіть програму діагностики здібностей психолога, що здійснює психодіагностичну роботу.

Література [3; 4; 8; 9; 14; 17; 18; 26; 56; 64; 74; 90]

Тема 11. Малюнкові проби як засіб психодіагностики особистості дитини та дорослого

Методичні вказівки: при вивченні даної теми особливу увагу потрібно звернути на проблеми застосування малюнкових проб для діагностики особистості дитини та дорослого. Студенти мають ознайомитися з історією створення малюнкових тестів, внеском у малюнкове тестування Ф. Гудинаф, К. Маховер, В. Вульфа, А. Захарова.

Грунтовного опрацювання потребують питання щодо роботи психолога з тестами “Намалюй людину”, “Неіснуюча тварина”, “Будинок — дерево — людина”.

Словникова робота: малюнка проба, малюнковий тест, малюнка техніка, експресивні проєктивні методики.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості теоретичних підходів до проблеми діагностики особистості за допомогою малюнкових проб.
2. Визначте характерні особливості малюнкових проб як засобів психодіагностики особистості.
3. Визначте особливості застосування малюнкових проб у психодіагностиці особистості дітей.
4. Розкрийте особливості застосування малюнкових проб у психодіагностичній роботі з дорослими.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. Романова Е. С., Потемкина О. Ф. Графические методы в психологической диагностике. — М., 1982. — 256 с.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Які діагностичні судження стосовно особистості обстежуваного можна зробити на основі цих малюнків.



Рис. 16. Малюнок обстежуваної Катерини, 17 років (“Неіснуюча тварина”)

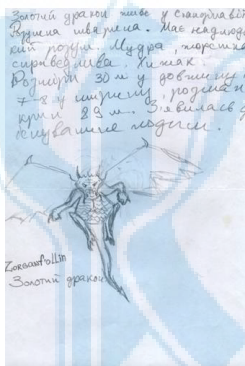


Рис. 17. Малюнок обстежуваного Олександра, 14 років (“Неіснуюча тварина”)

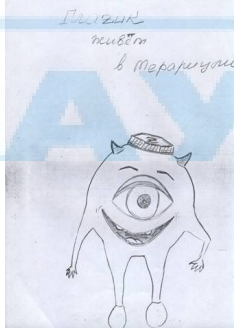


Рис. 18. Малюнок обстежуваної Марини, 18 років (“Неіснуюча тварина”).

Література [2; 4; 6; 14; 15; 27; 65; 98; 99]

Тема 12. Візуальна психодіагностика та її застосування у психологічній практиці

Методичні вказівки: при підготовці до семінарсько-практичних занять слід звернути увагу на класифікацію основних методів візуальної психодіагностики, їх характеристику. Проаналізувати вимоги до використання методів візуальної психодіагностики в роботі практичного психолога, прогностичну цінність методів візуальної психодіагностики. Крім того студенти повинні також розуміти зміст впливу соціально-психологічних еталонів та стереотипів на результати дослідження психологом невербальних засобів комунікації особистості.

При вивченні теми слід також проаналізувати також особливості використання даних візуальної психодіагностики для оптимізації управлінської діяльності, формування атракції в процесі знайомства і спілкуванні з людьми, нормалізації мікроклімату в колективі, підвищення особистісного статусу, визначення істинного смислу вчинків та висловлювань.

Словникова робота: візуальна психодіагностика, фізіономіка, хіромантия, дерматогліфіка, хірогномія, графологія.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Які основні методи візуальної психодіагностики вирізняють у сучасній психодіагностиці?
2. У чому проблеми використання методів візуальної психодіагностики в різних сферах?
3. Як соціально-психологічні стереотипи та еталони впливають на результати дослідження психологом невербальних засобів комунікації особистості?
4. Розкрийте особливості використання даних візуальної психодіагностики для оптимізації управлінської діяльності.

Робота з першоджерелами (анотування)

1. Алексеев А. А., Громова Л. А. Психогеометрия для менеджеров. — Л., 1991. — 164 с.

Творчі завдання та проблемні ситуації

Завдання 1. Опишіть особливості стосунків між партнерами на основі аналізу положень їхнього тіла під час спілкування.

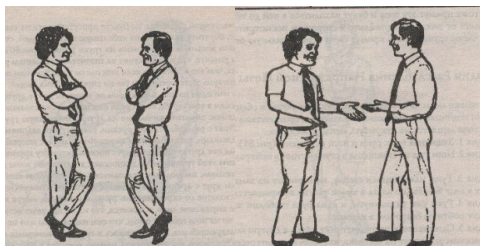


Рис. 19. Положення під час спілкування

Завдання 2. Які діагностичні судження щодо особистості обстежуваного можна зробити на основі аналізу цих зразків почерку?

...ого емоційне забарвлення, диктатори злого, марну спілкування. Від того, як складуться стосунки, залежить без міцного спілкування особистістю керувати тим для спілкування в кожній ситуації, коли рукописно-писемні форми, які мають свою міцність, мають, тим більше і змістовнішого в особистості.

Функція людини, її індивідуальність та стилі спілкування з іншими формуються під впливом складних факторів. Зокрема, її особистість можна змінити. Зокрема, від взаємодії з іншими з емоційним впливом, який є його найбільш індивідуальним спілкуванням. Вона залежить від того, як далеко розвинулася індивідуальність у цьому світі, інших людей та самого себе. Вона стійкі люди надаючи, створюючи індивідуальні та інші переживання, отримуючи під впливом різноманітних переживань і ситуацій індивідуального спілкування, можуть у своїй діяльності змінюватися. Створюючи такі умови зростає людина, зацікавлена в саморозвитку.

Можливість саморозвитку зростає, якщо людина дає іншим можливість мати можливість спілкування, тобто, наскільки людина зможе зрозуміти, що сама вчиться в процесі її контактів з іншими, від того залежить її зростає з іншим спілкуванням і створює певні проблеми.

Рис. 19. Зразок почерку обстежуваної Марини, 40 років

способ (рефлекси, емпатія, саморегуляція,
 професійної самостійності, емоційності,
 самовпевненість функціонального потенціалу
 і регуляції інструментального функ-
 ціонального психологічного регуля-
 цій. Згідно з матеріалом, який вище
 зображено на етапі вивчення функ-
 ціонального психологічного регуля-
 цій, що в регуляції функціонального
 психологічного регуляції функ-
 ціонального психологічного регуляції
 і функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції

функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції
 функціонального психологічного регуляції

Рис. 20. Зразок почерку обстежуваної Лони, 19 років

Література [3; 4; 6; 14; 99; 100]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2 кн. — М., 1982. Кн. 1— 320 с.; Кн. 2. — 336 с.
2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика личности. — К: Здоровья, 1989. — 168 с.
3. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психологической диагностике. — СПб.: Питер, 2001. — 207 с.
4. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации. — Петрозаводск: Петроком, 1992. — 318 с.

5. *Немов Р. С.* Психология: Учеб. для студ. пед. вузов: В 3 кн. — Кн. 3: Экспериментальная педагогическая психология и психодиагностика. — 1985. — 512 с.
6. *Общая психодиагностика* / Под ред. А. А. Бодалева и В. В. Столина. — М., 1988. — 304 с.
7. *Практикум по психодиагностике. Диагностика мотивации и саморегуляции.* — М., 1990. — 160 с.
8. *Практикум по психодиагностике: Конкретные психодиагностические методики.* — М., 1989. — 176 с.
9. *Практикум по психодиагностике: Психодиагностические материалы.* — М., 1988. — 141 с.
10. *Психодиагностика: Учеб. для вузов* / Л. Ф. Бурлачук. — СПб.: Питер, 2003. — 351 с.
11. *Психодиагностика: теория и практика* / Общ. ред. Н. Ф. Талызиной. — М., 1986. — 207 с.
12. *Психологическая диагностика: Проблемы и исследования* / Под ред. К. М. Гуревича. — М., 1981. — 232 с.
13. *Психологическая диагностика: Учеб. пособие* / К. М. Гуревич, М. К. Акимова, Г. А. Борулава и др.; Ред.-сост. Е. М. Борисова. — Бийск, 1993. — 324 с.
14. *Рогов Е. И.* Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. — 384 с.; Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. — 480 с.
15. *Романова Е. С., Потемкина О. Ф.* Графические методы в психологической диагностике. — М., 1982. — 256 с.
16. *Скребец В. А.* Психологическая диагностика: Учеб. пособие. — К: МАУП, 1999. — 120 с.
17. *Шевандрин Н. И.* Психодиагностика, коррекция и развитие личности. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. — 420 с.
18. *Шмелев А. Г.* и кол. Основы психодиагностики: Учеб. пособие для студ. педвузов. — М.; Ростов. Д.: Феникс, 1986. — 544 с.

Додаткова

19. *Lefiline* и др... новые методы психологии жизненного пути / Сост. и общ. ред. А. А. Кроник; послесл. Е. И. Головаха. — М., 1993. — 230 с.

20. *Абрамова Г. С.* Введение в практическую психологию. — М., 1994. — 237 с.
21. *Аванесов В. С.* Тесты в социологическом исследовании. — М., 1982. — 199 с.
22. *Аверина И. С., Щенбланова Е. И., Перист К. Е.* Адаптация мюнхенских тестов познавательных способностей для одаренных учащихся // *Вопр. психол.* — 1991. — № 5. — С. 136 — 139.
24. *Айзенк Г. Ю.* Проверьте свои способности: Пер. с англ. — М.: Педагогика-Пресс, 1992. — 176 с.
25. *Акимова М. К., Борисова Е. М., Гуревич К. М.,* и др. Руководство к применению теста структуры интеллекта Рудольфа Амтхауэра. — Обнинск, 1993.
26. *Активные методы в работе психолога:* Сб. науч. тр. / Отв. ред. И. В. Дубровина. — М., — 165 с. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.
27. *Алексеев А. А., Громова Л. А.* Психогеометрия для менеджеров. — Л., 1991. — 164 с.
28. *Альманах психологических тестов.* — М.: КСП, 1995. — 400 с.
29. *Анисимов С. Ф.* Ценности реальные и мнимые. — М., 1970.
30. *Ануфриев А. Ф.* Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.
31. *Артемьева Е. Ю.* Вероятностные методы в психологии. — М., 1975. — 206 с.
32. *Асеев В. Г.* Мотивация поведения и формирование личности. — М., 1976.
33. *Бажин Е. Ф., Гольнкина Е. А., Эткинд А. М.* Опросник уровня субъективного контроля (УСК). — М., 1983. — 16 с.
34. *Барташнікова І. А., Барташніков О. О.* Як визначити рівень розумового розвитку дитини? Діагностика готовності дітей до навчання в школі.: Тести для дітей 5–7 років. — Тернопіль: Богдан, 1998. — 84 с.
35. *Белый Б. И.* Тест Роршаха: Практика и теория. — СПб., 1992. — 200 с.
36. *Березин Ф. Б., Мирошников М. П., Романец Р. В.* Методика многостороннего исследования личности. — М.: Медицина, 1976. — 186 с.
37. *Берулава Г. А.* Диагностика и развитие мышления подростков. — Витебск, 1993. — 240 с.

38. *Бибрих Р. Р.* Исследование видов целеобразования. — Кишинёв, 1987.
39. *Блейхер В. М., Бурлачук Л. Ф.* Психологическая диагностика интеллекта и личности. — К.: Вища шк., 1978. — 141 с.
40. *Богданова Т. Г., Корнилова Т. В.* Диагностика познавательной сферы ребенка. — К.: 1997. — 68 с.
41. *Божович Л. И.* Проблемы развития мотивационной сферы ребёнка // Изучение мотивации поведения детей и подростков. — М., 1972.
42. *Борисова Е. М., Логинова Г. П.* Качественный анализ результатов тестирования // Дет. практ. психолог. — 1995. — № 2.
43. *Бороздина Л. В.* Исследование уровня притязаний. — М., 1985.
44. *Бузин В. И.* Краткий отборочный тест. — М., 1992. — 10 с.
45. *Бурлачук Л. Ф., Савченко Е. П.* Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). — К.: 1995. — 100 с.
46. *Бурлачук Л. Ф., Королев Д. К.* Адаптация опросника для диагностики пяти факторов личности // Вопр. психол. — 2000. — № 1. — С. 126–134.
47. *Бурмистров И. В., Шмелев А. Г.* Комплекс игровых методик для диагностики свойств темперамента // Практикум по психодиагностике. Прикладная психодиагностика. — М.: Изд-во Моск. унта, 1992. — С. 76–83.
48. *Васлюк Ф. Е.* Психология переживания. — М., 1984.
49. *Вилюнас В. К.* Психологические механизмы мотивации человека. — М.: Изд-во МГУ, 1990. — 288 с.
50. *Вилюнас В. К.* Психология потребностей: шаги к реальности // Вопр. психол. — 1985. — № 2.
51. *Войтко В. И., Гильбух Ю. З.* Школьная психодиагностика: достижения и перспективы. — К.: 1980.
52. *Волков И. П.* Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л., 1970. — 88 с.
53. *Воронин А. Н.* Диагностика невербальной проективности (краткий вариант теста Торренса) // Психолог. обозрение. — 1995. — № 1. — С. 31–33, 75–87.
54. *Габриял Т. М.* Самооценка как метод исследования личности // Тез. докл. конф. “Проблемы патопсихологии”. — М.: Б. и., 1972. — С. 105–117.

55. *Гайда В. К., Захаров В. П.* Психологическое тестирование. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1982. — 104 с.
56. *Гильбух Ю. З.* Актуальные проблемы валидизации психологических тестов // *Вопр. психолог.* — 1979. — № 5. — С. 108–118.
57. *Гильбух Ю. З.* Темперамент і пізнавальні здібності школяра (Діагностика, педагогіка). — К: 1992. — 216 с.
58. *Гласс Дж., Стенли Дж.* Статистические методы в педагогике и психологии. — М., 1976. — 495 с.
59. *Голубев Н. К., Битинас Б. П.* Введение в диагностику воспитания. — М., 1989. — 160 с.
60. *Горбатов Д. С.* Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. — Самара, 2000. — 248 с.
61. *Готов ли ваш ребенок к школе?:* Метод. рек. — К: 1981. — 19 с.
62. *Готовность* детей к школе. Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов: Методические разработки для школьного психолога / Е. А. Бугрименко, А. Л. Венгер, К. Н. Поливанова, Е. Ю. Сушкова. — М., 1989. — 88 с.
63. *Детский* практический психолог в системе народного образования: Учеб.-темат. планы и программа курса / Под ред. И. В. Дубровиной, А. М. Прихожан. — М., 1990. — 218 с.
64. *Диагностика* умственного развития дошкольников / Ред. Л. А. Венгер, В. В. Холмовская. — М.: Педагогика, 1978.
65. *Диагностика* учебной деятельности и интеллектуального развития детей. — М., 1981.
66. *Дилео Д.* Детский рисунок: диагностика и интерпритация. — М., 2001. — 272 с.
67. *Дистанционное* наблюдение и экспертная оценка. — М.: Наука, 1982. — 108 с.
68. *Додонов В. И.* В мире эмоций. — К., 1987. — 140 с.
69. *Дружинин В. Н.* Структура и логика психологического исследования. — М., 1994. — 163 с.
70. *Дубровина И. В.* и др. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И. В. Дубровиной. — М., 1991. — 303 с.
71. *Дюк В. В.* Компьютерная психодиагностика. — СПб., 1994. — 364 с.
72. *Ерофеев А. К.* ЭВМ в психодиагностике в высшей школе. — М., 1987. — 131 с.

73. *Ерофеев А. С., Клим В. И.* Компьютерная психодиагностическая система НОРТ: Практик. по пед. и психол. высш. шк. / Под ред. А. К. Ерофеева. — М., 1991. — 128 с.
74. *Жуков Ю. М.* и др. Диагностика и развитие компетентности в общении. — М., 1990. — 104 с.
75. *Здравомыслов А. Г.* Потребности. Интересы. Ценности. — М., 1986.
76. *Зейгарник Б. В., Братусь Б. С.* Очерки по психологии аномального развития личности. — М., 1980. — 168 с.
77. *Зиверт Х.* Ваш коэффициент интеллекта: Тесты. — 2-е изд: / Пер. с нем. Ю. М. Жуков и др. — М.: АО “Интерэксперт”, 1999. — 143 с.
78. *Диагностика и развитие компетентности в общении.* — М., 1990. — 104 с.
79. *Изучение личности школьника.* — Киров, 1991. — 93 с.
80. *Иккенкамп К.* Педагогическая диагностика. — М., 1991. — 240 с.
81. *Имедадзе И. В.* Потребности и установка // Психол. журн., — 1984. — Т. 5. — № 3.
82. *Интерпретация и анализ данных в социологических исследованиях* / Отв. ред. В. Г. Андреенков, Ю. Н. Толстова. — М., 1987. — 255 с.
83. *Калмыкова Е. Е., Радзиховский Л. А.* К проблеме амбивалентности мотивов // Мотивационная регуляция деятельности и поведения личности: Темат. сб. науч. работ. — М., 1988.
84. *Китаев-Смык Л. А.* Психология стресса. — М., 1983.
85. *Клайн П.* Справочное руководство по конструированию тестов. — К: 1994. — 283 с.
86. *Ковалёв В. И.* Мотивы поведения и деятельности. — М., 1988.
87. *Ковалев С. В.* Подготовка старшеклассников к семейной жизни: тесты, опросники, ролевые игры. — М., 1991. — 143 с.
88. *Козелецкий Ю.* Человек многомерный (психологические эссе). — К.: Лыбидь, 1991. — 288 с.
89. *Коржова Е. Ю.* Методика “Психологическая автобиография” в психодиагностике жизненных ситуаций: Метод. пособие. /Под ред. Л. Ф. Бурлачука. — К.: МАУП, 1994. — 109 с.
90. *Косырев А. И.* Психодиагностика на основе признаков, не зависящих от диагноза, и проблема фальсификации ответов: Автореф. дис. ... канд. психол. наук. — М., 1987. — 27 с.

91. *Краткий* тест творческого мышления. Фигурная форма: Пособие для школьных психологов. — М., 1995. — 48 с.
92. *Крипнер С., Де Карвало Р. Д.* Проблема метода в гуманистической психологии // Психол. журн. — 1983. — Т. 14. — № 2. — С. 113–126.
93. *Кулагин Б. В.* Основы профессиональной психодиагностики. — Л., 1984. — 216 с.
94. *Кумков Л. В.* Психологическое исследование: Метод. рекомендации по проведению. — СПб., 1994. — 119 с.
95. *Леонгард К.* Акцентуации личности. — К: 1981. — 392 с.
96. *Леонтьев Д. А.* Методика изучения ценностных ориентаций. — М., 1982. — 17 с.
97. *Леонтьев Д. А.* Тест смысложизненных ориентаций (СЖО). — М., 1992. — 16 с.
98. *Лубовский В. И.* Диагностическое значение некоторых невербальных экспериментально-психологических методик // Психол. исслед. процесса диагностики. — Ярославль, 1981. — С. 53–60.
99. *Люшер М.* Сигналы личности: ролевые игры и их мотивы. — Воронеж, 1993. — 152 с.
100. *Люшер М.* Цвет вашего характера / Сара Д. Тайны почерка. — М., 1996. — 400 с.
101. *Максимова Н. Ю., Милотина Е. Л., Пискун В. И.* Основы детской патопсихологии. — К., 1999.
102. *Марищук В. Л., Блудов Ю. М.* и др. Методики психодиагностики в спорте. — 2-е изд. — М., 1990. — 256 с.
103. *Мейли Р.* Структура личности // Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресса и Ж. Пиаже. — М., 1975. — Вып. 5. — 284 с.
104. *Мельников В. М., Ямпольский Л. Т.* Введение в экспериментальную психологию личности. — М., 1985. — 319 с.
105. *Мельников В. М., Ямпольский Л. Т.* Введение в экспериментальную психологию личности. — М.: Просвещение, 1985. — 319 с.
106. *Мененджмент* в управлении школой. / Ред. Г. М. Шамова. — М.: НВ-Магистр, 1992. — 232 с.
107. *Мерлин В. С.* Очерк интегрального исследования индивидуальности. — М., 1986.
108. *Методика* діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Автор. кол.: Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, Л. В. Борщевська, А. Г. Обухівська. — Кам'янець-Подільський: 1998. — 144 с.

109. *Методы* и технические средства психологической диагностики // Тез. науч. сообщ. Всесоюз. конф. / Отв. ред. Ю. М. Забродин, В. В. Плотников. — Орел: ВНИИ охраны труда, 1988. — 175 с.
110. *Методы* социальной психологии / Под ред. Е. С. Кузьмина, В. Е. Семенова. — Л., 1977. — 247 с.
111. *Мильман В. Э.* Внутренняя и внешняя мотивация учебной деятельности // Вопр. психол. — 1987. — № 5.
112. *Нетрадиционные* способы оценки качества знаний школьников: Психолого-педагогический аспект: Сб. науч. тр. / Под ред. Е. Д. Божович. — М., 1985. — 96 с.
113. *Нормативные* предписания разработчикам и пользователям психодиагностических методик // Вопр. психол. — 1987. — № 5. — С. 176–181.
114. *Обухова Л. Ф.* Детская психология: теории, факты, проблемы. — М., 1995. — 360 с.
115. *Овчарова Р. В.* Справочная книга школьного психолога. — М., 1993. — 256 с.
116. *Одаренные дети* / Общ. ред. Г. В. Бурменской и В. М. Слущкого. — М., 1991. — 376 с.
117. *Панасюк А. Ю.* Адаптированный вариант методики Д. Векслера. — М., 1973. — 79 с.
118. *Пантилеев С. Р.* Методика исследования самооотношения. — М., 1993. — 32 с.
119. *Петровский А. В.* “Решетка противостояния позиций” как принцип диагностики уровня развития межличностных отношений // Вопр. психол. — 1985. — № 2. — С. 32–39.
120. *Петровский В. А.* Принцип отраженной субъективности в психологическом исследовании личности // Вопр. психол. — 1985. — № 4.
121. *Пиров Г. Д.* Классификация методов в психологии // Психодиагностика в соц. странах. — Братислава, 1985. — С. 19–25.
122. *Похилько В. И., Федотова Е. О.* Техника репертуарных решеток в экспериментальной психологии личности // Вопр. психол. — 1984. — № 3. — С. 151–157.
123. *Практикум* по общей и экспериментальной психологии / В. Д. Белин, В. К. Гайда, В. А. Ганзен и др.; Под общ. ред. А. А. Крылова. — Л., 1987. — 256 с.

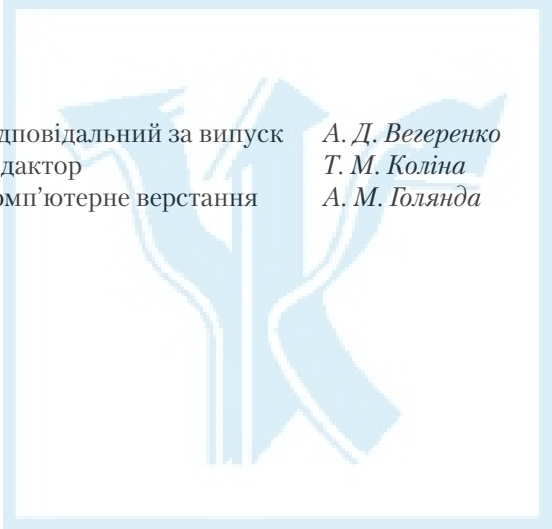
124. *Практикум по общей психологии* / А. И. Абраменко и др.; Под общ. ред. А. И. Щербакова. — М., 1990. — 288 с.
125. *Практикум по психологии* / Под ред. А. Н. Леонтьева, Ю. Б. Гиппенрейтер. — М., 1972. — 248 с.
126. *Практикум по экспериментальной и прикладной психологии* / Л. И. Вонсовская и др.; Под ред. А. А. Крылова. — Л., 1990. — 272 с.
127. *Психологические исследования социального развития личности.* — М., 1991. — 231 с.
128. *Психология личности: тесты, опросники, методики* / Авт.-сост. Н. В. Киршева и Н. В. Рябчикова. — М., 1995. — 220 с.
129. *Развитие и диагностика способностей* / Отв. ред. В. И. Дружинин, В. Д. Шадриков. — М., 1991. — 181 с.
130. *Рогов Е. И.* Настольная книга практического психолога в образовании. — М., 1995. — 529 с.
131. *Русалов В. М.* Модифицированный личностный опросник Айзенка. — М., 1992. — 21 с.
132. *Сапогова Е. Е.* Задачи по общей психологии: Учеб. пособие для вузов. — М.: Аспект Пресс, 2001. — 447 с.
133. *Сидоренко Е. В.* Методы математической обработки в психологии. — СПб.: ООО «Речь», 2000. — 350 с.
134. *Ситковская О. Д.* Судебно-психологическая экспертиза аффекта: Метод. пособие. — М., 1983.
135. *Смирнов М. И.* Психологические проблемы личности школьника и её формирования: Учеб. пособие, 1990. — 75 с.
136. *Собчик Л. Н.* Диагностика межличностных отношений: модифицированный вариант интерперсональной диагностики Т. Лири. — 1990. — 48 с.
137. *Собчик Л. Н.* Пособие по применению психологической методики ММРІ. — М.: Б. и., 1971. — 63 с.
138. *Соколова Е. Т.* Проективные методы исследования личности. — М., 1980. — 176 с.
139. *Социально-психологические методы практической работы в коллективе: диагностика и воздействие* / Отв. ред. А. Л. Журавлев, В. А. Хащенко. — М., 1990. — 205 с.
140. *Спиваковская А. С.* Об использовании игровой деятельности для диагностики // Тез. докл. конф. «Проблемы патопсихологии». — М., 1982. — С. 263–284.

141. *Степанов С. С.* Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. — М., 1995. — 96 с; *Тарасов К. Е., Великов В. К., Фролова А. И.* Логика и семиотика диагноза (методологические проблемы). — М.: Медицина, 1989. — 272 с.
142. *Суходольский Г. В.* Основы математической статистики для психологов. — М., 1972. — 428 с.
143. *Тарасов К. Е., Великов В. К., Фролова А. И.* Логика и семиотика диагноза (методологические проблемы). — М.: Медицина, 1989. — 272 с.
144. *Тышкова М.* Исследование устойчивости личности детей и подростков в трудных ситуациях // *Вопр. психол.* — 1987. — № 1.
145. *Тьюки Дж.* Анализ результатов наблюдений. Разведочный анализ. — М.: Мир, 1981. — 693 с.
146. *Урунтеева Г. А., Афонькина Ю. А.* Практикум по детской психологии/ Под ред. Г. А. Урунтеевой. — М., 1995. — 291 с.
147. *Файзуллаев А. А.* Мотивационная саморегуляция личности. — Ташкент, 1987.
148. *Филимоненко Ю. И., Тимофеев В. И.* Руководство к методике исследования интеллекта у детей Д. Векслера (WiSc). — СПб., 1992.
149. *Франселла Ф., Баннистер Д.* Новый метод исследования личности. — М., 1987. — 234 с.
150. *Фридман Л. М.* и др. Изучение личности учащегося и учебных коллективов. — М., 1988. — 207 с.
151. *Херсонский Б. Г.* “Пиктограмма” как метод изучения личности в норме и при некоторых нервно-психических заболеваниях: Метод. рек. — Л., 1984. — 28 с.
152. *Худик В. А.* Психологическая диагностика детского развития. Методы исследований. — К.: 1992. — 220 с.
153. *Худик В. А.* Психология аномального развития личности в детском и подростково-юношеском возрасте. — К.: 1993. — 144 с.
154. *Черны В., Колларик Т.* Компендиум психодиагностических методов: В 2 т. — Братислава, 1988. — Т. 1. — 202 с.; Т. 2. — 239 с.
155. *Чудновский В. Э.* Нравственная устойчивость личности: Психологическое исследование. — М.: 1981. — 201 с.
156. *Шапкин С. А.* Экспериментальное изучение волевых процессов. — М.: Смысл; ИПРАН, 1997. — 140 с.

157. *Шванцара Й.* и др. Диагностика психического развития. — Прага, 1978. — 388 с.
158. *Шевандрин Н. И.* Применение методов психодиагностики в педагогической практике. — Ч. 1: Основы общей психодиагностики. — Ростов н/Д, 1985. — 420 с.
159. *Шевандрин Н. И.* Социальная психология в образовании. — Ч 1.: Концептуальные и прикладные основы социальной психологии. — М., 1995. — 544 с.
160. *Шмелев А. Г.* Введение в экспериментальную психосемантику: Теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности. — М., 1983. — 158 с.
161. *Шмелев А. Г.* Традиционная психометрика и экспериментальная психосемантика: объективная и субъективная парадигмы анализа данных // *Вопр. психол.* — 1982. — № 5. — С. 36–46.
162. *Шмелев А. Г., Похилько В. И.* Адаптация тест-опросников: проблемы конструирования // *Вопр. психол.* — 1985. — № 4. — С. 126–134.
163. *Шмелёв А. Г., Похилько В. И., Козловская-Тельнова А. Ю.* Практикум по экспериментальной психосемантики: тезаурус личностных черт. — М., 1988. — 208 с.
164. *Щебетенко А. И.* Тесты для делового человека и для всех. — Пермь, 1995. — 197 с.
165. *Энциклопедия психологических тестов для детей.* — М.: Арнадия, 1997. — 256 с.
166. *Юнг К.* Психологические типы. — М., 1995. — 716 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Психодіагностика”	4
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Психодіагностика”	5
Список літератури	37



Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Т. М. Коліна</i>
Комп'ютерне верстання	<i>А. М. Голянда</i>

Зам. № ВКЦ-3805

Підп. до друку 13.04.09. Формат 60х84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротаційний трафаретний.

Ум. друк. арк 2,73. Обл.-вид. арк. 2,45. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*